

zu stellen sind, welch' letztere allerdings vielleicht auch noch mit in den zuerst genannten Kreis, der u. a. die *Cairininae* umfasst, gesetzt werden könnten, da die Sporngänse, wie weiter oben ausgeführt wurde, zwischen *Anseranas* und *Cairina* vermitteln. Doch das ist Ansichts- oder sogar Geschmackssache!

KISKUNFÉLEGYHÁZA VÁROSI AVIFAUNÁJÁNAK VÁZLATA.

Írta : DR. HOMOKI NAGY ISTVÁN.

Kiskunfélegyházát némi túlzással bátran lehet a Nagyalföld középpontjában fekvőnek tekinteni. Tipikus, 40.000 lakosú alföldi város, külsejét, embereit és faunáját tekintve is. A város és környéke igen sok botanikai érdekességéről a szaklapok nagyszámú, elszórt cikkei tanúskodnak. De madárvilágáról nem jelent meg eddig közlemény. Így felöltött a gondolat, talán nem volna érdektelen vázlatosan lerögzíteni, egy nagyalföldi város belterületének avifaunáját. Igazi értéket az egész környék éveken át tartó részletes átkutatásának eredménye adna, ehhez azonban ezideig nem volt alkalmam és elegendő időm. Így hát városunk belterületének avifauna-vázlatát adom 1937 novembertől — 1939 január közepéig terjedő és összesen 85 fajt, illetőleg fajtát felölelő megfigyeléseim alapján. Jelzett időben átlag harmadnaponként jártam a várost 10×50-es Zeiss távcsöveimmel és — a Nemzeti Múzeumra való tekintettel — kis madarászó puskával. Kizárólag olyan megfigyeléseket rögzítettem le, melyeknek valódiságáról kétségkívül meggyőződhettem.

A város „belterülete“ alatt a tulajdonképeni várost, beépített, lakott területet értem, mely azonos a közigazgatási „belterület“ fekvésével. Ezt a területet határolja északon a városi strandfürdő, hengermalom és a temető, délen a vágóhíd, a Lövölde-sétány legvége és temető, keleten a „Füvestó“ nevű nagyobb libaúsztató pocsolya, nyugaton pedig a vasútállomás. Ez a terület körülbelül 800 kat. hold.

Ornithológiai szempontból legfontosabb a délkeleti szélen elterülő sétány: „a Lövölde“. Keskeny park ez, hosszúsága nem egészen másfél km, szélessége 150—200 m között váltakozik. Területe mintegy 20 kat. hold, faállománya 70%-ban szilfa. Ezek között hatalmas példányok vannak, hiszen a kis park legalább 70 éves telepítés. Akad egy-egy tölgyfa, szétszórtan fenyő, kőrisfa, vadmeggy és akácfa. Az aljnövényzet a fák között a kevés számú utat kivéve, mindenütt, néha jelentékeny nagyságú területen, összefüggő, áthatolhatatlan sűrűségű orgonabokor szövedék, néhol két méter magasan is. Két kis nádas-folt is élénkíti, melyet tél végén lekaszálnak. Baloldalon a városi levezető csatorna folyik, partjait alacsony bodza, gledicsia és

mogyoró bokrok szegélyezik. A park — eltekintve a hivatásos kis csirkefogó kölykök ténykedésétől — általában nem zaklatott, sétáló publikum még ünnepnapokon is meglehetősen csekély.

A két temető és a strand melletti kisebb, sűrű orgona- és ezüstfákkal tűzdelt ligetecske érdemel még említést. — Lássuk ezek után a belterület madárfaunáját, néhány rövid megjegyzés kíséretében.

Galerida cristata L. Állandó állománya csak télen mutatott nagyobb emelkedést, de lehet, hogy csak az alkalmas helyeken való összetorlódásuk keltette a látszatot. A madár csak a legkeményebb hidegben mutatkozott a város közepén, míg a kültelki utcákon állandóan megtalálható. A városszélek alkalmas helyein költ, kései fészekalját május végén találtam, úgyszintén június végén is, valószínűleg második költését frissen kikelt fiókákkal. Színezetre nézve még ilyen kis területen is ingadozást mutatnak.

Motacilla alba L. Város északi végén, a téglagyár körül gyakori. Itt fészkel is, de találták tojásait, valamivel odébb keletre is, téglagyár agyagos gödrében. Az északkeleti, úgynevezett „Füvestó“ kis pocsolyája körül január 28-án láttam egy párat, valószínűleg áttelelők lehetnek.

Motacilla flava L. Az északi szélén bűgő gőzmalom előtt kisebb nyílt mező területén, azon szénaboglyák emelkedtek a nyár végén, ott láttam egy párat. Ennyire bent másutt nem észleltem.

Anthus trivialis L. Csak átvonulóban fordult elő. Április 26-án röppent fel a Lövöldéből a kanális partján egyetlen példány, majd szeptember elején 3—4 tagú vonuló csapatát gyakran észleltem. A hónap legvégén elvétve még előfordul.

Certhia sp. Más években gyakori átvonuló, de ebben a szezonban csak november 3-án észleltem a Lövöldében.

Parus major és caeruleus L. Az előbbi mindenütt gyakori, fészkel alkalmas helyeken, különösen a Lövöldében. Állományát műodvakkal lehetne tiszerezni, de a park bekerítetlen lévén, azonnal ellopkodnák. Télen nagyobb látszott állománya, ekkor még a kék cinke is egyenlő számaránnyal volt, tavasz vége felé mindkét faj, de különösen az utóbbi erősen megcsappant, míg okt. elején feltűnő nagy számban kóborolt az ekkor megjelent tüzesfejű királykakkal együtt. Közöséges fészkelő, május 18-án a bérház udvarán etette négy serdült fiókáját.

Regulus regulus L. 1938 február 9-én észleltem laza csapatait a Lövöldében, ugyanitt láttam tavasszal április 7-én. Sűrű orgonát bujták. Októbertől ott van 1939 januárjáig állandóan.

Regulus ignicapillus TEMM. Kora ősszel megjelent ez az érdekes kismadár is. Október 6-án délután szakadatlanul szitált az eső, a Lövölde- sétány sárguló fáira, mikor innen is, onnan is hallottam a regulusok vékony cincogását. Az egész park tele volt szórva lazán összefüggő csapatokkal, számukat azonban tíz párnál többre nem becsültem. Fenyőfák ágain, a már ritkuló tölgyfakoronákban sűrűgtek, levegőben guruló, gömbölyű kis vadméhekre hasonlítottak. Még igen erős madarász-látcsővemmel sem tudtam biztosan meghatározni a speciést, de az igen nehezen lelőtt két példány kétség nélkül ignicapillus volt.

Másnap, október 7-én délelőtt már azúrkék volt az ég, szellő sem mozdult a levelek között. Feltűnően hangosak voltak a szén-

cinkék, bár három párnál többet nem láttam. Legszorgasabb kutatás mellett sem tudtam felfedezni a regulusokat, mígnem a park legvégén meghallottam cincogásukat. Néhány szén- és szokatlanul nagy csapat kékcinke társaságában voltak, benyomásom szerint a vegyes csapat együtt kóborolt.

Jól emlékszem, a *Regulus regulus* minden megjelenésük idején a legalacsonyabb bokrokon mászkáltak, csak néha tornázták fel magukat a fatörzsek közép-magasságáig, nem egyszer azzal szórakoztam annak idején, hogy kézzel kíséreltem elkapdosni őket, kevés híján sikerrel.

Most pedig az ignicapillusok egész másként viselkedtek. A magas fák (többnyire romlottlevelű szil és juhar) legfelső részein mozogtak szemkápráztató fürgeséggel, a fáról, melyen még öt-hat kékcinke is keresgélt, mindig ők szálltak el olyan gyorsasággal, mintha nagyobb fajta légpuska diaboló-lövedékei repültek volna szerteszéjjel az ágak közül. Harmadik-negyedik fán is csak pillanatig „pihentek” meg. Hozzávéve, hogy hangjuk csaknem teljesen elveszett a kék cinkék folytonos fejhangú sisterségese között, lövésük csaknem lehetetlen volt. Fáradságos, szemerőltető, valódi cserkészés után tapasztalhattam a viselkedésben is kitűnő faji differenciát, mely bizonyossá tette volna előttem, hogy ignicapillusokkal volt dolgom, akkor is, ha nem bizonyítaná a Nemzeti Múzeum számára gyűjtött sorozat, melynek kilenc egyedéből csak kettő volt *Regulus regulus*.

Emberiza citrinella L. Télen gyakori volt, 10–15-ös csapatai megszokott helyükön tanyáztak a Lövöldében, az éjjelt a nádban töltötték. Az északi temetőben is láttam kora tavasszal. Fészkelési időre nagyon megfogytak, nagynéha hallani csak hangjukat. Fészkelésükről nem tudok. 1938/39 telén mindössze két példányt láttam jan. elején.

Emberiza schoeniclus ssp. 1939 jan. 10-én láttam először, a lövöldei kanális mellett üldögélt alacsony ágon.

Passer domesticus L. Száma a többi alföldi városokéhoz viszonyítva normális, bár abszolúte igen magas. Télen ezres tömegekben lepték el a központi bérház és szálloda fiatal nyárfáit. Kedvenc éjjelező helyeikről, sem puskadurrogás, sem reflektor fény, sem az állandó zaklatás, karvalyok napi támadása nem zavart el egyet sem. Tavasszal azután minden cégtábla, a bérház fal-mélyedései tömve vannak fészkekkel. Manapság gyakran hangoztatják, hogy a háziveréb rendszertanilag talán közelebb áll a szövő madarakhoz, mint a pintyekhez. Bizonyos, gondolkodásra késztetnek azok a nagy, öreg szilfák a Lövölde bejáratánál, melyeknek mindegyikén 3–4, nem ritkán 7–8 gömbalakú háziveréb fészek éktelenkedik, szorosan egymás fölé és alá építve. Köröskörül házerdő, cégtáblák légiója és ezer más alkalmas fészkelőhely, de ő valami ósrégi ösztönnek engedelmessé, telepesen fészkel a nyílt fákra. Ezt más helyeken is tapasztaltam, sőt az állomás közelében, ház udvarán 14 fészket számláltam meg, nem is túlságosan terjedelmes fán.

Passer montanus L. — Állományra nézve belterületen kevesebb természetesen, mint a háziveréb, viselkedése tipikus. Télen a belterületen is gyakori, de a szálek felé a nádfedeles házakban fészkel, valamint telve van velük minden odú a Lövöldében is. Hideg téli éjjeleken a város legközepén, gömbakác sűrű ágösszenövéseiben is meghúzódtak.

Fringilla coelebs L. — Nagyszámban él a Lövöldében, egész télen fellelhetőek voltak. A leghidegebb hetekben is láttam egy-egy példányt. „Fürdő-szálloda“ mögött is megtaláltam, a város szívében haladó platánsor fái is közönséges. Teljes fészekalját még június végén is találtam a Lövöldében. 1938/39 telén 6—8 tagú csapata (többsége ♀) állandó a Lövöldében.

Fringilla montifringilla L. — A 60 kilométerrel délebbre fekvő Szegeden novembertől áprilisig mindenütt előfordul, magam 1937 október 11-én ejtettem el egy öreg példányt az újszegedi híd mellett, bizonyos voltam, Félegyházán is állandóan észlelni fogom. Azonban sokáig egyáltalán nem mutatkozott, csak 1938 január 21-én jelent meg 10—15-ös csapattal a Lövöldében. Igen vadak voltak, közeledtemre a citromsármányokból álló csapatból azonnal kiváltak. Kanális melletti magas fák voltak kedvenc helyei. Az éjjelt sűrű orgonabokrok között töltötték, egymástól távol, egyenkint felgallyazva. Rövid ittidőzés után eltűntek.

Pyrrhula pyrrhula L. — 1937 november 3-án jelent meg először a városban a „Fürdő-szálloda“ bokrain. Később mindenütt közönséges lett, észleltem a bérház pár négyzetméternyi udvarán is. A Lövöldében mintegy 20 drb tartózkodott, de valamennyi tojó, csak hetek múlva jelent meg néhány piros hím, ezek lassan szaporodtak, tél végére számarányuk egyenlő volt. A Lövöldében kiválasztott fákon csaknem mindig megtalálhatóak voltak. Az éjjelt részint a sűrű orgonában, fenyőfák alsó sötét részein, részint pedig a magas fák, régi, gömbalakú verébfészkeiben töltötték. Február végén eltűntek. Méréseim szerint (H.=17,8, Sz.=9,4 cm) a télivendég populatio a „major“ alak volt. 1939 jan. 6-án láttam ismét 2 ♂ és 1 ♀-t a Lövöldében. Az elejtett ♂ *P. p. coccinea* (Gm.).

Serinus canaria serinus L. — Különös figyelemmel kísértem az érdekes madarat, de csak egyetlen egyszer észleltem, 1938 december 7-én, valószínűleg az akkor érkezett cannabinnal jött meg, bár ezektől külön üldögélt három példány. Egyikük szárnysebezve fogságban élt nálam rövid ideig.

Carduelis cannabina (ssp.?) — Egy évi megfigyeléseim legnagyobb rejtélye. December 7-én észleltem az első példányokat a Lövöldében, a hónap legutolsó napjaiban már százas csapatokban kóborolt a környező gyomos kertekben. Láttam pintycsapatokat, melyekben legalább 600 egyed volt, ezeknek kétharmada cannabina. Minden fán, bokron, fűzesben találtam kisebb csapatait, tele volt velük a város. Az éjjeleket nagy csapatokban a lövöldei nádfoltokban töltötték. Február 9-én vérpiros mellű, nászruhás hímeket és élénk-színű tojókat láttam. A hónap végére megfogytak. Február 26-án észleltem az utolsót. Ettől fogva egy sem mutatkozott többé. Gondoltam, párokra szakadozva elszéledtek, de hónapok után sem észleltem egyetlenegyét sem. Köröskörül kertek, ligetek fekszenek, nyugodt, zavarásmentes gyümölcsösök, buja szőlők, ahol gyakori a stiglic és nyüzsg a zöldike: a kenderike nem fészkel. Késő tavasszal — kizárólag e célból — keresztülkaszul jártam, nemcsak a belvárost, de az egész határt, szőlőket, gyomos kerteket, ahol a télen százszámra tanyázott, hiába, még jellegzetes hangjuk sem ütötte meg soha fületem. 1938 decemberében jelennek meg ismét csapatai a Lövölde melletti tarlókon.

A Nemzeti Múzeumba küldött példányok a tipikusnál sötétebbeknek bizonyultak. Valószínűleg, a téli populatio északi példányokból tellett ki a hatalmas alföldi madár-gyűjtő medencében.

Carduelis carduelis L. — Főleg télen volt gyakori a Lövdében. Onnan jártak ki a nagy vegyes pinty-féle sereggel a környező mezőre, de kisebb csoportjai a parkon belül mindig együtt tartottak. Az éjjeli nád-hálótanyán nem észleltem. Fészkelése aránylag ritkább a parkban, inkább a belsőbb marhavásártér és főleg a vasútállomáshoz vezető platánfás főúton fészkel, itt különben télen-nyáron; a nap bármelyik szakában hallatszik a nagyszámú stigline éneke és veszedő hangja. Egyéni variációk a jelentős nagyságbeli differenciákban mutatkoznak.

Chloris chloris L. — Azt mondhatnám, a város legjellegzetesebb madara. Száma azonnal a verebek és fecskék után következik. Ahol három-négy nagyobb fa, vagy bokor van, ott bárhol megtalálható a város egész területén. A szélek felé még gyakoribb, de a város legközepén is hallatja hangját. Hogy elvonul-e, azt a csekélyszámú gyűrűzött madár révén még nem tudtam eldönteni. Tény, hogy novemberből novemberig minden figyelő utamon találkoztam vele. Télen erősen felszaporodott állománya, csaknem elérte a májusit. A téliek egy csoportban keresték az élelmet a stigline és kenderike csapatokkal, de hirtelen felriasztáskor a rendszeren 6—8 tagú zöldike csapat mindig külön repült. Szántóföldeken és elvadult kertekben gyommagvakon éltek, a 400—600 főnyi pintyfélé csapatnak körülbelül $\frac{1}{3}$ -át tette a zöldike. Téli éjjeleket a Lövdé-park közepén elterülő kis köralakú két nádfoltban töltötték, alig félholdnyi területen. Alkonyatkor a leghevesebb zaklatás sem tudta őket kizavarni hálótanyájukból, a hajtó lármá elöl mindig az ellenkező irányba repültek, de csak a nádfolton belül. Korábbi órákban még kirepültek 6—8-as csapatokban, melyek mindig együtt maradtak és rendszerint a nádfolt melletti fűzfákra ültek, ahova lövés után is visszatértek. A tél vége felé megcsappant állományuk, február 14-én körülbelül 40 főnyi friss csapatot láttam a város szélén. Idegenül viselkedtek, az volt a benyomásom, most cserélődik ki a magasabb és délibb vidékek állománya, azaz: a téliek északibb példányok voltak. Május elején azután hirtelen megnövekedett számuk a Lövdében. Vagy legalább is koncentráltatott állományuk a korábbi hideg idő miatt akkor még legzsengébb hajtású szilfákra. Egy fán 3—4 darab is volt, valószínűleg dőzsöltek lakomázás közben. A friss hajtások eltakarták a madarakat, csak a távcső mutatta a lakmározó zöldikékkal sűrűn telerakott ágakat. Mintha nagytestű zöld méhek szorgoskodtak volna a friss hajtások között. Az elejtett példányok begyei is tömve voltak szilfarüggyekkel.

Hideg idő miatt körülbelül három hetet késelt a fészkelés. Május 27-én találtam az első kikelt két fiókát és mellette három tojást. Az északi temetőben, tujafán, körülbelül egy méter magasságban. Sok fészket találtam egyebütt is tujafákon, rendszerint vasrácsos kripták tetején. Repkényben is fészkelte ugyanott, meglehetősen alacsonyan. A Lövdében már a nagy területű alacsony orgonabokor sűrűben fészkeltek, kb. $1\frac{1}{2}$ méter magasan. Ugyanitt kedvelték a magasabb gömbakácokat is. Tojások átlagos száma hat. A tojások némely fészkekben feltűnően fakóak és karcsúak, amit konstataált

a Nemzeti Múzeum is. Kb. kéthetes fiókákat gyűrűztem június 5-én, majd június 11-én körülbelül 12 napos fiókákat a város közepén terülő piactéren, juharfára $3\frac{1}{2}$ méter magasan rakott fészekből. Hat tojásos fészekalját találtam még június 20-án is alacsony gömbakác legfelső ágain körülbelül két és fél méter magasan rakott masszív fészekben. Meggyőződésem, hogy ez még első költés volt, hiszen a zöm június elején még első költését végezte. Mindenesetre feltűnő volt a június 6-án járó-kelő 12 tagú csapat, amely úgy repkedett helyről-helyre, mint decemberben. Kifejlett példányok voltak, de aligha tehető fel, hogy meddő példányok csapata kóborolt. 1938/39 telén már jóval gyérebb, noha állandó.

Coccothraustes coccothraustes L. Az alig 27 km-re északra fekvő Kecskeméten kora ősszel már megjelentek, Félégyházára azonban csak január 12-én érkeztek az első példányok. Később lassan szaporodott állományuk, egyenletesen eloszolva az alkalmas helyeken. Csodálatosképp a Lövöldében aránylag ritkán mutatkozott, míg a város közepén az Új Plébánia temploma mellett biztosan megtalálhattam. A vasút felé és a tisztviselőtelepi villák kertjeiben ittélte alatt mindenkor fellelhető volt. Február 26-án élénkszerű, nászruhás hímet láttam. Márciusban eltűntek.

Sturnus vulgaris L. Városon kívül egész télen találtam csapatait, de belterületen: a délnyugati Kálvárián csak egyetlenegyszer, február 12-én láttam 40 tagú, bizonyára vonuló csapatát, amint az alacsony fákon és földön szedegettek. 1938/39 telén sehol sem észleltem.

Oriolus oriolus L. A város területén fészkel az északi és délkeleti temetőben, a strand mellett, a Lövöldében pedig mintegy nyolc pár. Szokásához híven mindenütt magasan, legvékonyabb ágakon fészkelnek, bár nem túlságosan rejtve.

Corvus frugilegus L. Más alföldi városok területén legalább télen nem ritkaság. Itt alig láttam. Még a város felett is nagyritkán húz át egy-egy magános példány, kisebb csapat és csak a legcsikorgóbb hidegben láttam a város északi szélén a „Füvestó” és a nyugatszéli marháza körül néhányat, ugyanakkor a Lövöldében is gubbasztott az árokszéli fán egyetlen árva példány.

Pica pica L. A Lövölde mögött (már külterület) nagyobb számban él, de a Lövölde területén még erős hideg idején is ritkán észleltem. Tavasszal ugyan felrakott néhány fészket a Lövöldében, hármát jól eldugott, nehezen felfedezhető helyekre, kettőt pedig közvetlenül a csőszház mellé, bizonyára könnyű táplálékszerzés végett. Április végén tojásokon ültek, de valamennyi fészket leszedték. Általában Félégyháza környékén erősen megritkult már, hiszen ha 150 évvel ennekelőtte kelt városi rendelet szerint minden lakosnak bizonyos számú hollót kellett beszolgáltatnia, akkor a szarka sem lehetett ennyire gyér, mint napjainkban.

Garrulus glandarius L. Értesülésem szerint még 1936-ban is gyakori volt a Lövöldében, különösen késő tavasszal. Én azonban egyetlenegyszer találkoztam vele, november 3-án fűben motoszkált.

Lanius minor GM. A Lövölde legvégén költ kedvenc fáján: az akácon. A város északkeleti szélén gyakori és közönséges. Ott is udvaron álló akácfaikon költ, június utolsó harmadában még tojásokon ül. A városnak sokkal kevésbé jellegzetes lakója, mint a Collurio.

Lanius collurio L. A városnak egyik legjellegzetesebb madara. Ahol négy-öt alacsonyabb bokor egybefonódik már megtalálható, az állomás és lak-tanya épülete mellett éppúgy, mint a belváros bokraiban. Az északi kis temető pár holdnyi területén 1936 nyarán tíz nap alatt 70 darabot ejtettem el, hogy biztosítsam a posztáták fészkelését. Ugyanezen a helyen az idei májusban még 14 darabot lőttem le és ezek után is négy fészket találtam e területen. Április 28-án érkezett meg. Fészkel a Strand mellett (négy fészek), az alsó temetőben (négy fészek) és a Lövdében. Fészkei alacsonyan állnak, kivéve a Strand mellett elfutó nemzetközi betonút mellett, ahol ezüsfákra fészkel két-három méter magasan. Tojások száma nálunk öt-hat, rozsdás árnyalatúak, igen jelentős nagyságbeli differenciákkal. Június végén még van hat tojásos alj és 12 napos öt fiókás fészek is. Legutolsó példányait október 3-án észleltem. Fészekanyagáról érdekes közleményt hoz más helyütt BENCsik OLGA.

Troglodytes troglodytes L. Késő ősszel jelent meg, két helyen tanyázott a Lövdében. Egy-két pár állandóan a sétány hosszában futó kanális sűrűn szegett partlejtőin, egy pár pedig a csószház körüli rőzsében. Észleltem a város északkeleti széléin *Lycium-sövényben* is. Valószínű fészkelőnek tartottam, de a tél multával végleg eltűnt, nem került szemem elé, csak 1938/39 telén, amikor is sokkal gyakoribb az említett helyeken, mint más esztendőben.

Muscicapa striata PALL. Jellegzetes városi madár. Április 29-én érkezett. Minden téren, nagyobb ház udvarán megtalálható. Gerlével együtt kedveli a rádiót. Amannak az antenna-rúd kedvenc turbékoló helye, ez pedig az antenna drótjáról vadászik. Fészkel a Korona központi szálló fali üregeiben is, de zöme mégis a Lövdében él. Gyakran találtam fészket, leginkább szilfák púpjain, görcsös kinövéssein, gömbakác csészéiben, de ágakhoz erősítve is magasan, mint a pintyfészek. Június 20-án hatnapos fiókákat gyűrűztem, ugyanakkor tojásos fészekaljak is voltak. Október közepén utolsó példányai is eltűntek.

Muscicapa hypoleuca PALL. Április 26-án észleltem az első két példányt. Ettől kezdve állandóan nő számuk, vonulásuk tömeges. A Strand melletti kis bokros és a Lövdé magasabb fái körül rajzottak 8–10-es csapatai. Május 6-án érte el állományuk számbeli tetőpontját. Május közepén nyomukvesztett. Őszi vonuláskor — 1938 — ugyanis csak egyetlen hím került elő (szept. 6.).

Muscicapa albicollis TEMM. — Az előbbi között akadt néhány példány. Szabadbani viselkedése nem különbözött rokonától.

Muscicapa parva BECHST. — A kormos légykapók tömeges vonulásakor, május 6-án észleltem. A diagnózis bizonyossága miatt elejtettem és a Nemzeti Múzeumba küldtem. Hím példány volt, színtelen ruházatban, valószínűleg a második, tavaszi vedlés előtt állott. Őszi mozgása idején, október 7-én, mikor már a *striata* eltűnt, ismét elejtetem egy hímét.

Phylloscopus collybita VIEILL. és *sibilatrix* BECHST. — Az idén igen nagy számban vonultak át. A csilpcsalp április 7-én jelent meg, egyszerre tele lett a város. A strand melletti bokrokban, a Lövdében való-sággal nyüzsögtek. Főleg a sűrű orgonadzsungelből kiemelkedő ezüsfákat kedvelték. Április 26-án megjelentek a *sisegők*, az erősen

megfogyatkozott collybiták mellé. A következő napokban már eltűnik a csilpcsalp és még nagyobb tömegekben özönlik a sibilator. Tartózkodási helyei ugyanazok, mint a másiké. Május közepére teljesen eltűntek. Feltűnő, hogy *trochilus* egyáltalán nem mutatkozott.

Acrocephalus arundinaceus L. — Az északi téglagyár gödreinek nádas szélein gyakori és állandó, ott is, valamint a Lövölde két kis nádas foltjában költ, éneke hangzik reggeltől estélig. A hímek között feltűnően élénksárga alsótestűek is akadnak.

Hippolais icterina VIELL. — Észleltem a Lövölde-sétányon költési időben, de fészket nem tudtam találni. A strand melletti kis ligetben is láttam több ízben fészkelési ideje alatt.

Sylvia nisoria BECHST. — Érdekes és jellegzetes madarunk. Május 6-án észleltem az első hímét a Lövölde-sétány legvégén, orgonatengerből kiálló koronaakácra. Pár nap múlva két pár volt a jelzett helyen, a kis darabka területet soha el nem hagyták. E kis területen is figyelhető volt a *Lanius collurio*-val való együttélése. Ugyanitt állandóan csettegett a *collurio* pár is. Ez azonban nem zavarta a nisoriák fészkelését. Május 26-án találtam fészket másfél méter magas sűrű orgonában. Ekkor már csak egyetlen pár tartózkodott itt. A fészekben 8 egyforma tojás volt, buzgón ülte a tojót. Pár méterrel odébb a tövisszúró fészkelte. Egy hét múlva kifosztva találtam a fészket, a tojások, legnagyobbbrészt összetörve, leszórva. A törött és ép tojásokat a Nemzeti Múzeumba küldtem. Kiderült, hogy az egyikben pár napos embrió, a többiekben friss tojástartalom volt annak ellenére, hogy a tojások kétségtelenül egy tojótól származtak. A fészket valami apró rágeszáló dülhatta szét, semmint a tövisszúró, erre mutatnak a körberágott tojáslyukak is. Megtaláltam madarunkat az északi temetőben, ahol fészkelte is, és a strand mellett is, a nemzetközi betonút közelében, ahol fészkelése szintén valószínű.

Sylvia atricapilla L. — Strand mellett, északi és déli temetőben, Lövöldében, belső területen pedig a Fürdő-szálloda mögött gyakori és költőmadár.

Sylvia borin BODD. — A város legritkább posztájára, május 15-én került elő hím példány a strand melletti kis bozótból. Majd szeptember 6-án a nagy poszáta-vonuláskor a Lövöldében.

Sylvia communis L. — Két hím példányt észleltem május 6-án a Lövöldében. Fészkelését ott valószínűnek tartom. Szeptemberben is észleltem ugyanott.

Sylvia curruca L. — Május 13-án került elő hím példány a strand mellől. Ez egyetlen előfordulásán kívül egész évben nem észleltem, mígnem az idei őszön érdekes vonulási pihenőt tartottak a városban. Aug. 26-án láttam a vasúti állomás mellett egyik villa kertjében mintegy 6–8 darabot. Csoportosan álló tujafákra tartózkodtak, ahová a leghevesebb zaklatás ellenére is visszatértek. Ugyanakkor a Lövöldében néhány *Muscicapa striatán* és *Phylloscopus*-on kívül alig volt madár. Szeptember elején szinte állandóan esett az eső, a Lövöldében 6-án *curruca*-k tartották vonulási pihenőjüket, valószínűleg a folytonos esőzés miatt. Minden bokor, magasabb fa koronája telve volt az élénk kis madarakkal: a legkülönösebb korú egyedekből álló sereg táborozott a parkban. Néha légykapó módjára a szabad térségeken, bokrok körül kergették az előmerészkedő szárnyas rovar, de zavartatásra kivétel nélkül a fák magasabb részeire törekedtek,

nem az alacsony bokorerdőbe. Az átvonulók számát több százra becsülöm. A felhők felszakadása után aztán egyre fogyott állományuk, a szeptember 14-én ellenőrzés végett kihelyezett eleven macskabaglyot már csak mindössze egyetlen pár csettegte körül.

Turdus viscivorus L. — Minden bizonytalannal gyakrabban előfordul a messziről menekülő fenyőigó csapatokban, de én egyetlenegyszer találkoztam vele, április 14-én kaptam egy belvárosi kocsmából, a kertben megsérült szárnyú példányt.

Turdus ericetorum philomelos BREHM. — Április 18-án kaptam a belterületről. Okt. 3-án egy pár tartózkodott a Lövöldében fekete bodzán.

Turdus musicus L. — Régen *iliacus*. 1937 december 13-án ejtettem el egy példányt a Nemzeti Múzeum részére. 1938 nov. 2-án láttam 3—4 példányt a Lövölde szélén.

Turdus pilaris L. November 3-án figyeltem legkorábban magányos példányt a lövöldében, a hónap 20. táján már csapatosan járt, a sétánynak kizárólag meghatározott részén, bizonyos fákon tartózkodtak, igen vadak voltak. A tél folyamán szétszóródtak külső vidékre, januárban a délkeleti Kálvária pocsolyáiban szedegettek. A város központjába sohasem merészkedtek, míg például Makón, az állomás épülete körül légpuskával lötték őket. Láttam egyet-egyet a Strand mellett is, tavasszal nyomuk veszett. Következő évben csak kevés jelent meg ott és elszórtan a belterület fáin.

Turdus merula L. November 8-án láttam három rendkívül vad példányt a „Fürdő“-szállóda mögött, ezek hamarosan eltűntek. December 18-án egyetlenegy volt a Lövöldében a kanális mellett. Élénk figyelemmel kísértem, vajjon megtelepedik-e a neki való telepen. Május 15-én mintegy 15 darab tartózkodott a sétányon, de hamarosan végleg eltűntek. 1938. nov. és dec. havában 1—2 példány állandóan a Lövöldét lakja.

Turdus torquatus alpestris BREHM. Április hó 7-én körülbelül nyolc tagú csapatból ejtettem el egy szép példányt a Lövöldében, azután hamarosan eltűntek.

Oenanthe oenanthe L. Csak most, idej tavasszal észleltem. Az északi temető mellett nagyobb szigetpocsolya teljesen kiszáradt, a talaj száraz, fehér és repedezett, itt ütötte fel tanyáját. Két hím és egy tojót láttam. A hímek feltűnő heveséggel ostromolták a kihelyezett macskabaglyot. Fészüket is megtaláltam június 14-én egy lakott ház piros cserepei alatt. Két, igen jól repülő fiókat találtam, a többiek alighanem szétrepültek már.

Phoenicurus ochruros gibraltariensis GM. Csak átvonulóban tartózkodott április 26-án a Lövöldében, a hímek erősen énekeltek, pár nap után eltűntek, majd május 6-án ismét énekel két példány. Azután többé nem észleltem.

Luscinia megarhynchos BREHM. Csak a Lövöldében költ két pár. Az éneklő hímek elég szelidek. Közvetlen közletről hallhattam nem egyszer a nyílt fáról csengő énekét.

Erithacus rubecula L. Március 25-én észleltem a város legközepén épült bérház parányi udvarán. Alacsony bokrok alatt motoszkált, ült a vasodrony drótszemein, másfél nap után eltűnt. Vonulási időben észleltem még az északi temető bokrai között.

Hirundo rustica L., *Delichon urbica* L., *Riparia riparia* L. Fecskék számaránya és fészkelése normális, mintha mégis a *Delichon* nagyobb számmal szerepelne, mint egyebütt az Alföldön. *Riparia* előfordul az északi téglagyár körül, nem messze ugyanis, de már külterületen van fészkelő telepe.

Dryobates major pinetorum BREHM. Állandó, gyakori madarunk. Legtöbbje a lövöldében telel, de ugyanott fészkel is, fiataljait június végén naponta látom. Gyakori a déli temetőben is. Legutóbbi időkben már sokkal gyakoribb lett a következő faj.

Dryobates syriacus balcanicus GENGL. et STRES. A város legfigyelemreméltóbb ornithológiai érdekessége. A Nemzeti Múzeum felhívása folytán koraősztől kezdve különös figyelemmel kísértem a nagyfakopáncsokat. 1937. december 13-án a Lövölde-sétány bejáratánál, melyet kis tér, házsorok és kocsma fog körül, magas szilfa törzséről, mintegy öt méter magasból lőttem egy hímét, melyet foltos lágyéktája miatt megkérdő jelezve küldtem a Nemzeti Múzeumba. December 21-én ugyanilyen tojópéldányt lőttem valamivel bentebb a Lövöldében. Mint a múzeumi vizsgálatok megállapították, mindkét példány *syriacus balcanicus*. Csonkaországunkból e harkály-első példányai. A későbbi, márciusi példányok már nálunk fészkelő nagy fakopáncsok voltak. Megmagyarázhatatlannak látszó előfordulását is sikerült később tisztáznom. 1938. május 28-án a Lövöldétől mintegy 12 km-re fekvő 500 holdas nád és halastónál, az ú. n. „Péteri-tó”-nál ismét megtaláltam az érdekes madarat. A csószház melletti nyárfákon szorgoskodtak, innen lőttem le a párt párosodás közben. A frissen beküldött madáron a Nemzeti Múzeumban végzett ivarszervi vizsgálatok kétségkívül bizonyítják e faj fészkelését az Alföld szívében. 1938. szept. 28-án fiatalabb tölgyfáról ismét elejtettem egy hímét és egy tojót a Lövöldében. A hímét a Múzeum madártermében állították ki. Ugyancsak ez év őszén nov. 24-én egy hím, 29-én ugyanott egy tojó, majd dec. 8-án ismét egy hím példányt ejtettem a Lövöldében. Mind a kilenc példány a N. Múzeumban van.

Picus viridis L. Annak ellenére, hogy jelenleg is költ a Lövöldében, télen sokkal gyakoribb volt. Pedig aligha északi vendégek kóborolták a havas parkot, mert a begyűjtött téli példány szárnymérete a típikus (16.4 cm) volt.

Jynx torquilla L. Április 28-án láttam először az északi temetőben magányos példányt, május 6-án a Lövöldében is. Érdekes, hogy nem fészkel, holott pl. a Lövöldében elég odvas fát, elhagyott harkályodut találhatna. Augusztus 29-én a temetőnek ugyanazon helyein tartózkodott 3—4 példány.

Caprimulgus europaeus meridionalis HART. — Május közepén kerültek elő a strand mellől, ahol az ezüsfák ágain üldögéltek tavaszi alkonyatban. De megtaláltam ez időpontban a Lövöldében is. Költésüket nem tartom valószínűnek, kései vonulók lehetnek. A Lövöldében elejtett, rendkívül sötét habitusú tojót a Nemzeti Múzeum őrzi.

Tyto alba guttata BREHM. — Valószínűleg gyakoribb. Január utolsó napján kaptam eleven példányt a város területéről. Meggyűrűzve elengedtem. Néhány nap múlva kézre került két km-re északi irányban egy tanya padlásán, ahol megevett néhány galambfiókát. Bizonyosan gyakori az *Athene noctua* is, de példányokat idáig csak külterületről kaptam.

Asio otus L. — Ritkán kerül elő a város területén. Csikorgó hidegek után, január 12-én egy pár tartózkodott a Lövölde magas fáin, nappal is roppant éberek és elővigyázatosak voltak. Június végén azonban nap-nap után tűnik fel hol itt, hol ott, a Lövöldében, valószínűleg fészkel a sétány magas törzsű fáiban.

Upupa epops L. — Több pár költ az északi téglagyár körül, de június utolsó harmadában gyakori lett a Lövöldében is, ahol eddig nem mutatkozott.

Cuculus canorus L. — Csakis a Lövöldében észleltem, május végén. Mintegy fél hónapig tartózkodott két kiszínezett hím, tojót — bizonyára volt pedig — nem fedeztem fel. Ugyanitt egy hím példányt lőttem szept. 6-án s egy tojót okt. 7-én.

Streptopelia turtur L. — Belváros terein, külső szélek felé, Lövöldében egyaránt gyakori. Fészkel a Piac-téren éppúgy, mint a főút platánjain, a temetőben és a Lövöldében, legszívesebben orgonabokorban. Feltűnő és érdekes alkalmazkodási érzéke. Fészkei pl. a Lövöldében átlag 1—1½ méter magasan állnak az orgona-dzsungelben, de már az utak mentén mindenütt három, sőt 7 méter magasan, leghozzáférhetlenebb helyeken. Május végén a zöm tojásain ül, a május 23-án kapott példány aznap éjjel a kalitka fenekére tojta tojását. Június 1-én találtam az első fiókákat, de szept. 15-én még alig repülő fiókát is gyűjtöttem

Feltűnően nagy termetű példányokat is megfigyeltem, de a *Decaecto* esetleges előfordulásáról nem tudok.

Charadrius dubius curonicus Scop. 1938. október 29-én ejtettem el a „Füves-tó“ partján szaladgáló három példány közül az egyiket.

Calidris alpina L. és *Tringa totanus* L. A város északkeleti szélén, de még belső lakott területen a járásbíróság épületétől alig 300—400 méterre, házsorokkal körülvéve terül el a „Füvestó“nak nevezett néhány centiméter vízállású nagyobb, homokos partú pocsolya. Házászárnyaok, kacsák, libák kedvenc helye. Itt észleltem 1937 november utolsó harmadában a havasi partfutó nagyobb csapatát. Vadak voltak, nem sikerült példányt szerezni, mígnem november 26-án néhány kitömött partfutó maszkjának kihelyezésével lövésre kaptam a csapatot, melyből kihullott egyetlen: *Tringa totanus* L. tipikus őszi tollazatban. 1938. okt. elején nyüzsgött a Füvestó a havasi partfutó- és cankó-sereggtől. Ekkor — okt. 3-án — ejtettem el egy téli ruhás *C. alpinát* is.

Scolopax rusticola L. 1938. nov. 14-én a Lövöldében zavart fel egy példányt a keresgélő kis madarász-spaniel. Pár perc múlva még egyet repített fel.

Porzana porzana L. Ugyancsak a „Füvestó“ pocsolya melletti házba tévedt be egy példány, melyet gyűrűzve elengedtem április 25-én

Phasianus colchicus L. Egész télen az északi kistemető száraz növényei között élt egy hím példány, hóolvadáskor a temetőárok vizenyős partjain keresgélt, nem zavarta a sok járás-keles, kerékpárcsengő hangja sem. Őszinte csodálatomra, egy tojó a lövöldei kanális partjáról repült fel a télen. Legalább 40 km-re nincs a közelben neki való erdő. 1938/39 telén gyakrabban észleltem, de mindig csak 1—2 ♀ példányt.

Perdix perdix L. A város északnyugati széle felé terülő bolgárkertészeti művelt földjén észleltem falkáját.

Falco columbarius aesalon TUNST. Télen mutatkozott a Lövöldében, de mindig ritkább volt, mint a karvaly. Néha a városba is belátogatott a verébgyülekező helyekre. 1939. január 6-án verebet bontogató példányt ejtettem el a Lövöldében.

Falco tinnunculus L. Nagynéha, különösen nyár végén a környező mezőkről leáll pihenni a Lövölde nagyobb fáira.

Accipiter nisus L. Koraósszel jelent meg a Lövöldében, ahol a sétány végén kanyart képező lefolyó csatorna nádasaiban tanyázott, kapcsolva az innijáró aprómadarakat. Ősz végén és télen megszaporodnak, mintegy négy pár tanyázik a Lövölde és környéke fenyőfáin. De mindennapi a város szívében is, a bérház udvarán. Ezres tömegekben éjjeleznek itt a fiatal nyárfákon a háziverebek, napnyugta előtt 50 perccel az óramű pontosságával jelent meg a karvalypár a bérház udvarán. Két irányból jöttek, szabályosan meghajtották az udvart. A halálra remült verébcapatok menekültükben annyira követték a háztetők vonalát, hogy nem egyszer csapatuk a tető alatt kifeszített antenna-drótra ütközött, annyira, hogy a drót megpendített óriási húr módjára percekig rezgett. Ilyen vadászkalandja alkalmával lőttem le a hímeket a bérház harmadik emeleti folyósójáról, a lövés helyétől 500 méterre hullott le. Tavasz végén eltűntek.

Falco subuteo L. Csak vonuláskor, akkor is nagyritkán vált át a Lövölde fölé.

Buteo lagopus BRÜNN. Ez év januárjában nap-nap után kaptam csapdával fogott példányait a környékről. A Lövölde fölé jan. 10-én láttam egész alacsonyan repülve.

Buteo buteo L. 1938 november havában a lövöldei kanális mellett tartózkodott párosan, majd később — decemberben — magánosan.

Anas platyrhynchos L. Télvíz idején, késő alkonyatkor repült egy 10–12 tagú csapat a lövöldei kanális mellé, valószínűleg az éjjelt töltötték a kis darab sík mezőn.

Ciconia ciconia L. Még magam is láttam tavaly óriási fészket a város középpontjától alig pár száz méterre, de ma már tudomásom szerint nem fészkel a város területén.

Nycticorax nycticorax L. Alig reméltem, hogy valaha is észlelni fogom a város területén, ahol a homokos, mesterséges fürdőtől eltekintve, csak a szennyvezető csatornák jelentik a vizet. Mégis, egyik ragyogó őszi reggelen ott tollazkodott egy pár a Lövölde-sétány kopasz fa-óriásán. Szokatlan látvány volt a két barna, iromba fiókmadár, amint nagylomhán repültek — felriasztva — az üdén pompázó park fölé s „bak-vak“ kiáltással eltűntek a sétány madarai közül.

Podiceps cristatus L. és *Fulica atra* L. Mindkettő ritkán jelenik meg a strand vizén, nyugodt korahajnalokon.

Colymbus arcticus L. 1938 nov. 14-én lőttem a város északi szélén, téglagyári gödörben egy példányt.

DIE VOGELWELT DER STADT KISKUNFÉLEGYHÁZA.

VON DR. ST. V. HOMOKI NAGY.

Verzeichnis der vom Verfasser bisher im inneren Gebiete der Stadt Kiskunfélegyháza beobachteten und grösstenteils auch für das Ung. National Museum gesammelten Vögel. In der Mitte der Grossen Ung. Tiefebene gelegen, besitzt diese Stadt einen Park, sog. „Lövolede“, 2 Friedhöfe und eine kleine Au, östlich wird sie von einer grösseren Pfütze begrenzt. Es werden 85 Arten, bezw. Rassen aufgeführt. Charaktervögel sind: Grünling, Dorndreher u. Turteltaube. Der Grünling ist seiner Anzahl nach gleich hinter die Sperlinge und Schwalben zu stellen. Im Winter halten die Gesellschaften ihre Nachtruhe im kleinen Röhricht des Stadtparkes. Der ebenfalls häufige Dorndreher bewohnt besonders die Friedhöfe. Die Turteltaube brütet auch auf den Platanen der inneren Stadt. Im Park stehen ihre Nester gewöhnlich auf Fliedersträuchen, meist 1—1½ m hoch, aber neben den Wegen 3—7 m hoch auf Bäumen. Hauptbrutzeit Ende Mai, aber noch am 15. IX. ein noch kaum flüggeltes Junge. Bemerkenswert ist das Vorkommen von *Dryobates syriacus balcanicus* im Stadtpark. 1 Ex. erlegte Verf. am 13. XII. 1937 (erster Beleg aus dem heutigen Ungarn). später konnte er noch 6 weitere Exemplare dort sammeln. Ausserdem erlegte Verf. beim Péteri-See (12 km vom Park entfernt) am 28. V. 1938 ein Pärchen während der Paarung, was für das Brüten dieses Spechtes im Alföld spricht. Er ist im Beobachtungsgebiet jetzt häufiger als der grosse Buntspecht. Die im Winter erschienenen Gimpel hielten ihre Nachtruhe im dichten Fliedergebüsch, auf den unteren Ästen der Kieferbäume und ein Teil in den freistehenden kugelförmigen Nestern der Haussperlinge auf hohen Bäumen im Stadtpark. Auf dem Zuge erscheint auch *Muscicapa parva*, — *hypoleuca*, *Turdus torquatus alpestris*; am 6. u. 7. X. 1938 zogen mehrere *Regulus ignicapillus* durch das Gebiet.

MADÁRTANI MEGFIGYELÉSEK A BORSODI BÜKKBŐL.

Írta: VÁSÁRHELYI ISTVÁN.

1 fényképpel.

Csonttölvi madár (*Bombicilla garrulus* L.) *vonulás* 1936/37 telén nem volt a Bükkben, úgy, hogy télen egy darab sem került kézre. Tavaszí visszavonuláskor III. 23—IV. 22-ig egy többszázra tehető csapat lepte el Miskolcot. Itt az utakat szegélyező japánakác hüvelyes termésével táplálkoztak.

Ebből a csapatból nagyon sokat elejtettek, főleg légpuskával, mivel nagyon szelídek voltak s az embert közelre bevárták. A Bükkből csupán két adatom van. Egy darabot III. 22-én a Puskaoroson egy karvaly ütött le. Ez 1937 IX. 12-ig bénult szárnyalva élt fogságban. Két darabot pedig III. 26-án Hollósetőn lőttek, egy nagyobb csapatból.